

« zurück blättern vor »

FRYSZT subst. m., ab 1434; auch *fryjszt*, *fryst*. **1)** ‘Aufschub eines Gerichtstermins für eine bestimmte Zeit, Verzögerung im Prozess’ – ‘odroczenie sprawy sądowej na określony czas, zwłoka w procesie’: 1447 StPPP IX nr 421, STP *Petrus... peccunias suas non posuit nec solus stetit..., nec vrtelium introduxit in registrum, propterea scabini hunc terminum adhuc dilatant al. recipiunt vlg. na fristh, si iam perdit hoc, pro quo fuit citatus, an non.* ◦ ca.1475 OrtBrRp 77 4, STP *Nasz myesczanyn mowy, ysz wye gescze gednego w gynych stronach dalszych, czo szluchą k temv gymyenyv. K themv pytaŷy..., kako dlugo ma myecz frystv, aby tego pewnoscz vkazal: rokly czy dzenly albo wyaczey?* ◦ 1494 StPPP IX nr 1061, STP *Si dicto domino... aliquid graue in iure occurreret, quia potest habere ad consiliandum cum prorogacione al. ss ffrystem, ad respondendum vel ad proponendum.* ◦ (1531) 1973 Cervus 52 *Dilatatio friŷth vel odwłoka.* ◦ 1559 GroicPorz t, SPXVI *EXcepcya ieŷt dwoiáka / Iedná kthora odwłacza tylko ŷpráwę ná inny ŷłufzny čas wedle Práwá / iáko gdy ŷobie kto bierze fryŷt do Prokuratorá álbo ná odpowiedź. Tę Láćinnicy zową dilatoriam exceptionem.* ◦ 1587 GórnRozm A4v, SPXVI *kto náúáchawŷy ná dom zábiję / ma fryŷztu do Seymu / to ieŷt do dwu lat.* ◦ [LBel.] 1594 SarnStat 692, SPXVI *O dlužniku, któryby w królestwie nie był, XVIII. niedziel mu vyzycáúq fryŷztu.* – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (stp.). **2)** ‘Termin-, Zeitaufschub, Bedenkzeit’ – ‘zwłoka w czasie, wolny czas (do namysłu)’: (1540) 1973 Cervus 290 *Inducię. Odwłoki, Fryŷty, Przimierze.* ◦ 1565 RejAp 31, SPXVI ◦ 1688 BujnDroga 122-123, SP17 *Gdyby komu [...] dano tydzień Fryŷztu, żeby ŷię tuk ćiągnąć tym czasem nauczył.* ◦ 1720–1729 SapANot 242, SP17 *uprasza o frysz do przyszłego S.Jana R.1729.* ◦ (1788–1798) 1971 Kit.Pam. 627 *Dąbrowski [...] nad daniem zaś rewersu zastanowił się i prosił o frysz do kilku dni.* ◦ (†1826) 1970 Ossol.Wiecz. 30 *ksiądz [...] poradził mu [...] iŷć targować się z diabłem o frysz, póki by się [ŷwieca] nie dopaliła.* ◦ [LBel.] 1874–1875 Kaczk.Trad. 222, DOR *Bitwy mu nie odmówię, ale żeby mi stolnikowicz dał frysz do trzech dni, tobym go przyjął z wdzięcznością.* – SPXVI, L, SW (stp.), DOR (daw.). **3)** ‘Waffenstillstand’ – ‘rozejm, przerwa w walce’: 1568 RejZwierc 200v, SPXVI *ŷtárŷy á przetożeni miáŷteczká onego vczynili byli vmowę z nim / iź iúž iedno do piątego dnia wzięli ŷobie fryŷztu / áby byli opátrzyli rzeczy ŷwoie / a piątego dnia mieli mu [Hetmanowi] iúž podać miáŷteczko ono.* ◦ 1592 Urs.Gr. 121, L *Przez opóźnienie, które z poddaniem się czyniło, miaŷto frysz miało.* ◦ 1595 KmitaSpit B3, SPXVI ◦ 1640–1684 PoczOdlPam 96, SP17 *nie dali więcej frysztu nad dwie godziny zegarowe.* ◦ (1690–1695) Mitte 18.Jh. SiPas 118r *Nieprzyaciel się z mocni kiedy mu frysztu*

pozwolemy. ◦ 1731 IntrHist 218, SP17 *Elektor Saski [...] miał tyle frysztu ze mógł do wielkiej przyść gotowofci.* ◦ [LBel.] 1767 Pilch.Sall. 302, L *Prosili o frysz i przerwanie woyny.* – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (stp.). 4) ‘ein abgezeichneter Ort für einen Schacht’ – ‘miejsce wyznaczone pod budowę szybu’: TR (Bergw.), L, SWIL (górn.), SW (gór.) sowie SPA 1916, SPA 1929. 5) ‘Verlängerung der Erlaubnis oder die Erlaubnis zum Graben, die dem Bergmann vom Bergwerksleiter erteilt wird’ – ‘pozwolenie lub przedłużenie pozwolenia na kopanie udzielone górnikowi przez żupnika’: SW (stp.). ◊ **Var:** *frysz* subst. m., [einzQu.] 1649 Wład. 95/29, SZLESTW *Którym czáfem cokolwiek fryifztu do wytchnieniá... Biedney było oyczyźnie. fryst* subst. m., 1447 StPPP IX nr 421, STP ◦ [LBel.] †1861 Łoź., SW *Piotr uczyni zapis, a. i ja sam tylko daj mi Fryst.* – STP, SPXVI, SW (stp.); *frysz* subst. m., 1469 StPPP IX nr 725, STP *Pars aduersa rem subportatinam recepit ad duas septimanas al. friszth.* – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. ◊ **Etym:** mhd. *vrist* subst. f., ‘Aufschub’, LEX, nur für Inh. 1, 2, 3. ◊ **Konk:** *odwłoka* subst. f., bel. seit 1421, STP, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1, 2; *przymierze* subst. n., bel. seit 1428, STP, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 3; *rozejm* subst. m., bel. seit (1611) 1767, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 3. ◊ **Der:** *frystować* v. imp., ‘eine Angelegenheit aufschieben’, 1434 StPPP II nr 2592, STP *Decrenimus, quia hoc, quod dominus Sigismundus, aduocatus su superioris juris castri Craconiensis, dedit super fristowanie ad duas septimanas inter scultetum Stanislaum et kmethones de Zagorowa, debet stare ad terminum per dictum aduocatum datum.* ◦ [LBel.] 1587 BielRożm 33, SPXVI, zuerst geb. SW; *frystować* v. imp., bel. seit 1764, zuerst geb. TR; *frystowy* adj., bel. seit 1807, zuerst geb. L. ♠ Inhalt 1 stammt eindeutig aus dem Rechtswortschatz des Mittelalters, darunter auch aus den *Ortyle*, polnischen Übersetzungen des Magdeburger Rechts (12 Belege in STP; in SPXVI 8 gegen 3 für Inhalt 2 und 3). Inhalt 2 und 3 sind wohl ebenfalls direkte Entlehnungen aus dem Deutschen. Inhalt 4 hat sich vielleicht ursprünglich auf einen Ort bezogen, für den die Arbeitsgenehmigung verlängert (s. Inhalt 5) bzw. der Arbeitsanfang aufgeschoben wurde. Inhalt 5 ist eine Bedeutungsverengung / -spezialisierung von Inhalt 2. Die Schreibweise *fryifz* ist wahrscheinlich ein Druckfehler.